

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

De staatssecretaris van Veiligheid en
Justitie
mr. F. Teeven
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

t (070) 361 97 23
f (070) 361 97 46
www.rechtspraak.nl

datum 22 september 2011
van Voorlichting
doorkiesnummer 070 - 361 9721
uw kenmerk 5702623/11/6
onderwerp Advies conceptwetsvoorstel uitbreiding spreekrecht
bijlage(n) 1

Geachte heer Teeven,

Bij brief van 7 juli 2011 met opgemeld kenmerk verzocht u de Raad voor de rechtspraak (de “**Raad**”) u te adviseren over het conceptwetsvoorstel uitbreiding spreekrecht slachtoffers en nabestaanden in het strafproces (het “**Wetsvoorstel**”).

Wetsvoorstel

Blijkens de Memorie van Toelichting (“**MvT**”) acht u het, als gevolg van een aantal maatschappelijke ontwikkelingen en gelet op de inmiddels opgedane ervaringen in de praktijk, wenselijk voorstellen te doen tot uitbreiding van het spreekrecht, opdat de stem van het slachtoffer bij diens ontstentenis beter op de terechtzitting kan worden gehoord (MvT, p. 4). De voorgestelde uitbreiding behelst in het bijzonder het spreekrecht van nabestaanden en een nieuwe kring van spreekgerechtigden voor personen die vanwege hun jeugdige leeftijd of feitelijke toestand niet in staat zijn om zelf van hun spreekrecht gebruik te maken. Nieuw is ook dat de voorzitter van een strafkamer kan worden gevraagd of het spreekrecht door de raadsman van betrokkene of een daartoe bijzondere gemachtigde kan worden uitgeoefend.

Het Wetsvoorstel betreft onder meer de volgende wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering:

1. Nabestaanden:

- o Tot de nabestaanden die het spreekrecht mogen uitoefenen worden gerekend de bloedverwanten in de rechte lijn en die in de zijlijn tot de vierde graad ingesloten, naast de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel. (art. 51e, lid 4, Sv). Hiermee worden ook kleinkinderen, grootouders, nichten, neven, tantes en ooms spreekgerechtigd (*Thans is het spreekrecht voor nabestaanden beperkt tot de echtgenoot, geregistreerde partner of levensgezel; bloedverwanten in de rechte lijn in de eerste graad; bloedverwanten in de zijlijn in de tweede graad*).
- o Het aantal nabestaanden dat het spreekrecht mag uitoefenen wordt verruimd van één naar maximaal drie (art. 51e, lid 4, Sv).

2. Vertegenwoordiging:

- o Ten aanzien van minderjarigen beneden de twaalf jaar: het spreekrecht mag worden uitgeoefend door diens wettelijke vertegenwoordiger, mits de minderjarige niet bij machte is om het spreekrecht

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 2 van 7

zelf uit te oefenen en de vertegenwoordiging niet in strijd wordt geacht met de belangen van de minderjarige (art. 51e, lid 6, Sv).

- Ten aanzien van het slachtoffer dat feitelijk niet bij machte is het spreekrecht uit te oefenen: in plaats van het slachtoffer mag het spreekrecht worden uitgeoefend door de personen genoemd in artikel 51e, lid 4, Sv (art. 51e, lid 7, Sv).
- Ten aanzien van alle slachtoffers, nabestaanden en woordvoerders: zij kunnen de voorzitter verzoeken of het hen toegekende spreekrecht mag worden uitgeoefend door hun raadsman of een daartoe bijzondere gemachtigde (art. 51e, lid 8 Sv).

3. Toelaten minderjarige slachtoffers tot de zitting

- Minderjarige slachtoffers worden tot het bijwonen van de openbare zitting toegelaten (art. 269, vijfde lid, Sv).

Opmerking verdient dat het Wetsvoorstel de reikwijdte van het spreekrecht ongewijzigd laat, zowel de delicten waarop het spreekrecht van toepassing is als de inhoud van de af te leggen verklaring. Dit betekent onder meer dat de verklaring betrekking heeft op de gevolgen die het strafbare feit (of voor nabestaanden: het overlijden van het slachtoffer) bij betrokkene teweeg heeft gebracht.

Gehoord de gerechten, adviseert de Raad als volgt.¹

Advies

De Raad heeft kennisgenomen van het Wetsvoorstel. Dit geeft aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Nabestaande en spreekrecht

Het voorgestelde artikel 51e, lid 3 Sv schrijft in de laatste volzin voor dat de nabestaande “tijdig” aan de officier van justitie “schriftelijk” kennis geeft van de wens om het spreekrecht uit te oefenen. De formulering van dit artikellid roept de vraag op wat de consequentie is indien een nabestaande zijn wens niet tijdig en/of niet schriftelijk aan de officier van justitie kenbaar maakt. Tevens roept deze formulering de vraag op waarom deze niet aansluit bij de formulering van de laatste volzin van artikel 51e, lid 2 Sv, waaruit blijkt dat de schriftelijke kennisgeving (voor het slachtoffer) uitsluitend is bedoeld om de officier van justitie in de gelegenheid te stellen het slachtoffer tijdig op te roepen. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat, indien het slachtoffer niet eerder dan op de terechtzitting kenbaar maakt het spreekrecht te willen uitoefenen, daartoe alsnog de gelegenheid zou moeten worden geboden. Aangenomen wordt dat wordt beoogd op dit aspect voor de nabestaande een zelfde uitgangspunt te

¹ De Raad voor de rechtspraak heeft op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie een wettelijke adviestaak met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak. De adviezen worden vastgesteld na overleg met de gerechten. De Raad voor de rechtspraak is een adviescollege in de zin van artikel 79 en 80 van de Grondwet. Bij het opstellen van zijn adviezen beoordeelt de Raad de voorgenomen wet- en regelgeving in het bijzonder op de gevolgen voor de organisatie en de werklast van de gerechten en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid. Rechters zijn bij de behandeling van individuele zaken niet gebonden aan de inhoud van de wetgevingsadviezen van de Raad voor de rechtspraak.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 3 van 7

hanteren als voor het slachtoffer dat in aanmerking komen voor het spreekrecht. Indien dit het geval is, adviseert de Raad het Wetsvoorstel hierop aan te passen. Indien dit niet het geval is, adviseert de Raad om dit in de MvT nader toe te lichten.

Spreekrecht “namens het slachtoffer”

In art. 51e, lid 7 Sv ware tot uitdrukking te brengen dat slechts één van de in art. 51e, lid 4 Sv genoemde personen bevoegd is het spreekrecht namens het slachtoffer uit te oefenen teneinde verwarring te voorkomen met het in artikel 51e, lid 4 Sv tot uitdrukking gebrachte aantal van maximaal drie personen als sprake is van nabestaanden die namens zichzelf het spreekrecht willen uitoefenen.

Verplichte aanwezigheid van slachtoffers op de nadere terechtzitting?

De voorgestelde aanvulling op artikel 319, lid 1 Sv (onderdeel G van het Wetsvoorstel) heeft tot gevolg dat aanwezige slachtoffers, dus ook slachtoffers die géén spreekrecht willen of mogen uitoefenen, door de voorzitter worden aangezegd bij hervatting van het onderzoek op de terechtzitting aanwezig te “moeten” zijn. De Raad gaat ervan uit dat niet bedoeld zal zijn de slachtoffers daartoe te verplichten, maar hen mee te delen wanneer het onderzoek zal worden hervat zodat een oproeping achterwege kan blijven. De Raad adviseert daarom de passage “het slachtoffer, diens woordvoerder op grond van artikel 51e, zesde of zevende lid, of de nabestaande” te verplaatsen naar de tweede volzin, ná “*Aan de aanwezige benadeelde partij*”.

Hetzelfde geldt ten aanzien van de aanvullingen van de artikelen 319 lid 2 Sv en 320 lid 1 Sv: de oproeping moet voor het slachtoffer geen verplichting inhouden om op de nadere terechtzitting aanwezig te zijn.

Aanwezigheid van minderjarigen op de terechtzitting

De ratio van artikel 269, lid 5 Sv (personen onder de 18 jaar worden in beginsel niet toegelaten op de zitting) is de bescherming van minderjarigen tegen blootstelling aan hetgeen tijdens een strafzitting kan voorvallen. Met het Wetsvoorstel worden minderjarige slachtoffers zonder meer in staat gesteld de terechtzitting bij te wonen. In de literatuur wordt wel gesteld dat het voorschrift van art. 269 lid 5 Sv “*niet alleen een overbodige regeling (is) die uit de tijd is, (maar) bovendien een generieke uitzondering (vormt) op het beginsel van externe openbaarheid (een deel van het publiek wordt immers bij voorbaat stelselmatig uit de rechtszaal geweerd) en daarom in strijd met art. 6 lid 1 EVRM*”.² In dit licht geeft de Raad in overweging om van de gelegenheid gebruik te maken artikel 269, lid 5 Sv geheel te herzien door de leeftijd te verlagen naar 12 jaar en de voorzitter de bevoegdheid te geven personen tussen 12 en 18 jaren niet toe te laten, ook als het gaat om minderjarige slachtoffers of minderjarige benadeelde partijen. Te denken valt aan zeer ernstige gewelds- en zedenmisdrijven. De Raad merkt op dat de ervaring leert dat reeds de enkele aanwezigheid van kinderen jonger dan 12 jaar het verloop van het onderzoek ter terechtzitting kan verstoren, in het bijzonder als het gaat om zeer jonge kinderen.

Aanhouden van de behandeling ter terechtzitting?

De Raad verwacht dat met de voorgestelde regeling het percentage zaken dat wordt aangehouden (geschorst), zal stijgen. Niet alleen bij verhindering van de personen die van te voren schriftelijk

² Melai-Groenhijzen, aantekening 6.2 bij artikel 269 Sv.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 4 van 7

kenbaar hebben gemaakt het spreekrecht te willen uitoefenen, maar ook bij ontbrekende of onjuiste oproepingen van slachtoffers, nabestaanden of 'woordvoerders', zal de behandeling van de zaak in beginsel moeten worden aangehouden. De Raad adviseert, omwille van een voortvarende rechtspleging, in artikel 51e Sv een uitdrukkelijke voorziening te treffen die de voorzitter in staat stelt het onderzoek ter terechtzitting onder bepaalde omstandigheden uit het oogpunt van een voortvarende behandeling van de zaak voort te zetten (bijvoorbeeld als twee van de drie nabestaanden die kenbaar hebben gemaakt het spreekrecht te willen uitoefenen wel op de zitting aanwezig zijn of als van de spreekrechtigde ook een schriftelijke slachtofferverklaring in het dossier is opgenomen).

In de MvT wordt opgemerkt dat, indien geen informatie over de reden van niet verschijning (van een spreekgerechtigde) bekend is, de rechter "veelal" tot aanhouding zal overgaan (MvT p. 8). De Raad merkt hierover op dat een dergelijk ruime benadering niet bevorderlijk is voor de proceseconomie. De Raad acht het wenselijk dat de behandeling van de zaak in het belang van de spreekgerechtigde alleen wordt aangehouden als (1) blijkt dat de betrokkene niet of onjuist is opgeroepen of (2) de betrokkene een legitieme reden heeft opgegeven voor niet-verschijning (en verzoekt op een nadere datum alsnog het spreekrecht uit te oefenen), en adviseert dit in de MvT tot uitdrukking te brengen.

Werklast

De Raad verwacht dat het Wetsvoorstel gevolgen heeft voor de werklast van de rechtspraak.

Hiervoor gelden de volgende uitgangspunten:

- Jaarlijks kunnen ongeveer 12.000 personen van het spreekrecht gebruik maken.³
- Jaarlijks maken ongeveer 230 tot 260 personen daadwerkelijk van het spreekrecht gebruik (zoals volgt uit de MvT).
- Het spreekrecht heeft vrijwel uitsluitend betrekking op zaken die meervoudig worden afgedaan.
- Het uitoefenen van het spreekrecht neemt in de praktijk op de terechtzitting gemiddeld ongeveer tien minuten per spreekgerechtigde in beslag (zo leert de praktijk).

Behandeltijd per zaak

De voorgestelde uitbreiding van het aantal personen dat het spreekrecht mag uitoefenen en de mogelijkheid om een ander te machtigen dat recht namens het slachtoffer uit te oefenen (raadsman, medewerker Slachtofferhulp of derde) zullen naar verwachting leiden tot een toename van het aantal sprekers ter terechtzitting. De uitbreiding van de kring van nabestaanden en het aantal nabestaanden dat mag spreken zal naar verwachting leiden tot 200 extra sprekers per jaar. Daarnaast wordt een toename van het aantal sprekers verwacht als gevolg van de mogelijkheid een ander te machtigen te spreken namens het slachtoffer. De Raad verwacht dat hiervan enig aanzuigend effect zal uitgaan.⁴ Om deze

³ Zie het advies van de Raad van 16 april 2003, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl onder nummer 2003/6.

⁴ Deze veronderstelling vindt steun in de resultaten van een evaluatieonderzoek spreekrecht (K. Lens, A. Pemberton, M. Groenhuijsen, *Het spreekrecht in Nederland, een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers*, Tilburg 2010. Zie in dit verband m.n. p. 75 e.v.). Uit dit onderzoek volgt dat 47 van de in totaal 71 in het onderzoek betrokken slachtoffers geen gebruik maakt van het spreekrecht. Van 43 slachtoffers die geen gebruik hebben gemaakt van het spreekrecht zijn interviews afgenomen. Daaruit blijkt dat niet-

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 5 van 7

reden verwacht de Raad dat deze mogelijkheid zal leiden tot ongeveer 1000 extra sprekers per jaar. In totaal worden dus als gevolg van het Wetsvoorstel **1200 extra sprekers per jaar** verwacht.

Tevens zal door de voorgestelde regeling het aanhoudingspercentage stijgen. Indien het slachtoffer dat van te voren heeft aangegeven te willen spreken niet op de zitting aanwezig is, omdat het spreken bijvoorbeeld als te ingrijpend wordt gezien, dient de zaak te worden aangehouden. Tevens kan een zaak moeten worden aangehouden indien er vragen zijn omtrent de juistheid van de oproeping van het (afwezige) slachtoffer. De Raad verwacht een stijging van het aanhoudingspercentage in alle zaken waarbij het slachtoffer mogelijkwijs het spreekrecht zou willen uitoefenen. Deze aanhoudingen zorgen eveneens voor een verhoogde behandeltijd per zaak. De verwachting is dat er jaarlijks in **2400 zaken een extra aanhouding plaats zal vinden**, wat leidt tot een gemiddelde behandeltijd van 5 minuten extra per zaak.

In totaal zal het verhoogde aantal spreekgerechtigden samen met het verhoogde aanhoudingspercentage leiden tot een **toename in de kosten van ongeveer €250.000,- per jaar**.

Totale jaarlijkse werklastconsequenties	
Effect hogere aantallen	0
Effect wijziging gemiddelde zaakswaarte	0
Effect behandeltijd per zaak	249 146
Totale effect Wetsvoorstel	249 146

deelnemers over het algemeen bang zijn om tijdens het spreken emotioneel te worden en bovendien angstig zijn voor een confrontatie met de dader. Als er een wettelijke mogelijkheid is om een ander het spreekrecht namens het slachtoffer te laten uitoefenen, zou dat de drempel om van dat recht gebruik te maken vermoedelijk verlagen voor slachtoffers die onder de huidige regeling niet zo snel geneigd zouden zijn zelf te spreken.

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 6 van 7

Tot slot

Indien na het uitbrengen van dit advies het Wetsvoorstel op belangrijke onderdelen wordt gewijzigd of indien uit nadere uitvoeringsregelgeving belangrijke werklastgevolgen voortvloeien, wordt de Raad graag in de gelegenheid gesteld daarover aanvullend te adviseren. Met het oog op de informatievoorziening aan en de voorbereiding van de gerechten op de invoering van de onderhavige regeling verzoekt de Raad u hem te informeren over de indiening van het Wetsvoorstel bij de Tweede respectievelijk de Eerste Kamer en de plaatsing van de definitieve wettekst in het Staatsblad.

Hoogachtend,

mr. F.W.H. van den Emster
Voorzitter

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 22 september 2011
pagina 7 van 7

Bijlage 1: opmerkingen van redactionele aard

- **Wetsvoorstel, onderdeel C, artikel 51e, achtste lid:** “(...) derde, vijfde of zesde lid (...)” moet zijn: “(...) derde, zesde of zevende lid (...)”.
- **MvT, p. 9, vierde regel:** "vier" moet zijn "drie".